

Politisitat:

”Å nei, ikke de igjen!”

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2014

Kand.nr : 448 og 580

Antall ord: 8799

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	3
1.1 Bakgrunn for valg av oppgave	3
1.2 Presentasjon av problemstilling	4
1.3 Oppgavens avgrensning	4
1.4 Begrepsavklaring	6
1.4.1 Forebyggende politiarbeid	6
1.4.2 Vold	7
1.4.3 Vold i nære relasjoner	8
1.4.4 SARA-modellen	9
1.4.5 Problemorientert politiarbeid - POP	9
2.0 Metode	9
2.1 Valg av oppgavetype	9
2.2 Valg av kilder	10
2.3 Kildekritikk	11
2.4 For forståelse	11
3.0 Hoveddel	12
3.1 Vold i nære relasjoner - § 219	12
3.2 Voldens kompleksitet	13
3.3 Hvem rammes?	14
3.3.1 "Historien om Roy"	16
3.3.2 Barnet	16
3.4 Forebygging av aktuell problematikk	17
3.4.1 POPs relevans opp mot vold i nære relasjoner	18
3.4.1.1 Samarbeid	19
3.4.1.2 Enkel problemløsning VS POP	19
3.4.2 Kunnskapsbasert politiarbeid	20
3.4.2.1 Viktimologi/offerbære	21
3.4.2.2 Annen relevant kunnskap som må ligge til grunn	22
3.4.3 SARA et etterlengtet vitenskapelig forankret "tiltakskort"	24
4.0 Avslutning	26
5.0 Litteraturliste	28

1.0 Innledning

Vold i nære relasjoner er et omfattende og krevende samfunnsproblem som politiet sammen med andre aktører har et ansvar for å avverge. Selv om dette er kriminalitet som ofte skjer innad i hjemmet, er det et offentlig anliggende, som ikke skal aksepteres under noen omstendigheter. Politiets kunnskap og kompetanse om fenomenet, er en viktig forutsetning for at man skal kunne håndtere og agere i møte med slike saker, og i tillegg iverksette gode forebyggende tiltak. Politiets politisjere virksomhet bærer preg av være akutt- og hendelsesstyrt, og det vil være rimelig å hevde at det ikke er tilstrekkelig at politiet alene kan forebygge et slikt problem. Når det er sagt vil det være viktig at politiet evner å treffe egnede avgjørelser som vil ha en umiddelbar forebyggende effekt.

For å forebygge vold i nære relasjoner i et langsiktig perspektiv, vil det være avgjørende å involvere aktører som i større grad kan ta tak i de bakenforliggende årsakene til problemet. I denne oppgaven har vi til hensikt å se nærmere på politipatruljens muligheter, hva gjelder forebygging av vold i nære relasjoner. Betydningen av godt politiarbeid på stedet vil trolig være avgjørende for det videre arbeidet, og kan antakelig påvirke utfallet i et lengre perspektiv.

1.1 Bakgrunn for valg av oppgave

Bakgrunnen for valg av oppgave har en direkte sammenheng med opplevelser og erfaringer vi som politistudenter gjorde i løpet av vårt 2.studieår ved politihøgskolen. Dette året tilbrakte vi ved henholdsvis Follo og Hordaland politidistrikt. Der jobbet vi som politi, under veiledning fra erfarne politibetjenter. Til tross for at vi opplevde en rekke ulike hendelser og episoder var det også flere tydelige fellestrekk. Gjennom deling av erfaring og refleksjon ble vi begge oppmerksom på én tilnærmet identisk opplevelse som begge hadde gjort seg. Nemlig kompleksiteten, frustrasjonen og opplevelsen av maktesløshet i forbindelse med oppdrag som omhandlet gjentatt vold i nære relasjoner, som på politispråket ofte blir omtalt som et ”219 tilfelle” eller ”219 oppdrag”. Et interessant spørsmål som reiste seg i tråd med våre refleksjoner var hvorvidt kunnskap og kompetanse er avgjørende for utfallet av slike oppdrag.

Vi erfarte begge å rykke ut på ”219 oppdrag” til samme adresse, og med de samme involverte partene, gjentatte ganger. Dette skjedde henholdsvis både i Hordaland og Follo. Selv om

hendelsene ikke var identiske var det dog én ting vi satt igjen med etter å ha reflektert over oppdragene; ”hvordan er det mulig å forhindre eller forebygge at dette skjer igjen”?

Tankene og refleksjonene omkring denne tematikken pirret oss til å se nærmere på hvordan politiet kan forebygge vold i nære relasjoner ytterligere, enn hva som er tilfellet i dag. Samt gi en bedre forståelse av kompleksiteten som favner om denne problematikken. At forebygging av vold i nære relasjoner er et definert satsningsområde gjennom føringer fra Storting og Regjering styrket vår oppfatning av aktualiteten ytterligere, og ble en medvirkende faktor for valg av oppgave. Bacheloroppgaven vil ta utgangspunkt i politiets forebyggende arbeid. Som følge av at politiet er en av de profesjonene som i sitt virke kommer i kontakt med ofre for vold i nære relasjoner, vil vi se nærmere på muligheter og utfordringer som ligger i patruljens forebyggende arbeid på stedet.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Problemstillingen vi ønsker å se nærmere på blir derfor: *I hvilken grad kan politipatruljen forbedre sitt forebyggende arbeid knyttet til gjentatt vold i nære relasjoner? Hvilke muligheter og utfordringer vil dette arbeidet innebære?*

1.3 Oppgavens avgrensning

På bakgrunn av oppgavens begrensning har vi valgt å fokusere på reaktiv forebygging¹ i forbindelse med vold i nære relasjoner. Med andre ord at politiet er gjort kjent med en hendelse, som gjør at politiet er nødt til å agere. Hovedtankene med oppgaven er å se nærmere på hvordan politiet i etterkant av en hendelse kan forebygge at volden blir et gjentakende problem, og hvilke tiltak man kan iverksette for å forhindre at man stadig må rykke ut til samme adresse med de samme involverte individene. Den proaktive forebyggingen² vi tar i bruk vil i stor grad være knyttet til det analytiske og målrettede arbeidet politiet utøver i forbindelse med vold i nære relasjoner (Nøttestad, J.A. & C. Lynum). Eksempelvis gjennom

¹ Med reaktiv forebygging menes de handlinger og tiltak som iverksettes som følge av en allerede oppstått hendelse, hvor formålet er å forhindre at problematikken blir gjentakende.

² Proaktiv forebygging handler om å være i forkant og forhindre at en kriminell handling begås

å ta i bruk problemorientert politiarbeid (POP) som arbeidsfilosofi.

Personorientert- og lokalorientert forebygging ville i utgangspunktet vært sentralt å se nærmere på, da dette er former for forebygging som tar tak i de bakenforliggende årsakene til et problem, og som i stor grad involverer andre relevante samarbeidsaktører. Forebyggingen har videre til hensikt å fokusere på samfunnsmessige, miljøbaserte og individuelle årsaker til kriminalitet (St. Meld. Nr. 22, 2001). Som følge av at det er patruljens muligheter i det forebyggende arbeidet vi ønsker å se nærmere på, vil ikke ovennevnte forebyggingsmetoder bli vektlagt i den videre oppgaveløsning. Både personorientert- og lokalorientert forebygging vil være omfattende og tverretatlige ansvarsområder, som krever samarbeid med aktører utenfor politiet. Disse forebyggingsformene vil derfor falle noe utenfor oppgavens rammebetingelser, som legger føringer for at det er politirollen som skal være i fokus.

Hovedfokuset i denne oppgaven vil være å se på betydningen av problemorientert- og kunnskapsbasert forebyggende politiarbeid, og hvordan denne type forebygging vil være avgjørende for å kunne avdekke og forhindre gjentatt vold i nære relasjoner. Videre vil vi se nærmere på hvorvidt SARA-modellen er et hjelpemiddel, som sammen med økt kunnskap og kompetanse kan redusere forekomsten av gjentatt vold i nære relasjoner.

Vi vil se nærmere på patruljen som første enhet på stedet og de videre vurderingene som legges til grunn, med siktemål å forebygge ytterligere vold i nære relasjoner med aktuelle impliserte. Til tross for at betydningen av å gjennomføre straffesak i mange tilfeller kan vise seg å ha en vesentlig forebyggende effekt, vil det ikke være denne siden av problemet vi velger å vektlegge. Dette begrunnes med at det her vil dreie seg om individual- og allmennprevensjon som først gjør seg gjeldende dersom gjerningsmannen straffes. Dette vil i stor grad vil være arbeid som faller utenfor politiets politisære virke, og vil være et ansvar hovedsakelig overlatt til kriminalomsorgen.

Politiets proaktive arbeid på stedet og kjennskap til hvilke muligheter som finnes for å forhindre ytterligere hendelser, vil dermed være sentralt i denne oppgaven.

1.4 Begrepsavklaring

1.4.1 Forebyggende politiarbeid

Politiet er samfunnets viktigste og største leverandør av trygghet. Politiet skal beskytte befolkningen mot kriminalitet, samt søke å redusere kriminaliteten. Det følger av politiloven § 1 at politiet blant annet gjennom forebyggende virksomhet skal *være et ledd i samfunnets samlende innsats for å fremme og befeste borgerens rettsikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig* (Politiloven, 1995).

Politiet er dermed pliktig å drive forebyggende virksomhet. Det følger videre av de 10 grunnprinsipper som er førende for politiets arbeid, at forebyggende virksomhet skal tillegges en særdeles sentral posisjon (St. meld. Nr. 42, 2004-2005). Det levnes derfor ingen tvil om at forebyggende virksomhet skal ha stor prioritet hva gjelder politiets arbeid. Å forebygge handler om å være i forkant av noe forestående, eksempelvis en hendelse. Det handler videre om å gjennomføre tiltak, ta forhåndsregler og være i forkant av det man anser for å være en fremtidig negativ konsekvens. Eksempel på forebygging kan være at en huseier installerer røykvarslere for å forebygge at huset hans brenner ned. I lys av polisier virksomhet kan man si at man forsøker å være i forkant av en kriminell handling, for å hindre at en kriminell handling gjennomføres (ibid). Et eksempel på polisier forebygging kan være en uniformert politibil langs Europaveg 6 før påsketrafikken tilter, med tanke på å forebygge trafikkulykker og trafikkforseelser.

Videre i oppgaven er det kriminalitetsforebygging som vil være utgangspunktet når ordet forebygging blir tatt i bruk, altså forebygge at lovbrudd skjer. I det henseende vil det være naturlig å definere proaktiv og reaktiv forebygging. Hvor den proaktive forebyggingen har til hensikt å hindre at et lovbrudd begås, handler den reaktive forebyggingen om å agere i etterkant av et lovbrudd med hovedfokus på å forhindre at kriminaliteten blir gjentakende. Kriminalitetsforebygging omhandler med andre ord både om å bekjempe³, forhindre og reagere på lovbrudd. Med utgangspunkt i dette legitimeres også reaktive kontrolltiltak som forebyggende middel (Lie, 2011).

³ Å bekjempe kriminalitet vil si å rette arbeidet mot de som allerede har begått et lovbrudd.

I forlengelsen av dette er det naturlig å se nærmere på begreper som primær- og sekundærforebygging. Primærforebygging søker å forebygge en hendelse før den har oppstått, og tar sikte på å inkludere hele befolkningen. Sekundærforebygging retter seg derimot til risikogrupper i samfunnet. Formålet med denne forebyggingen er å forhindre at problemet gjentar seg og at nye tilfeller oppstår. Oppgaven vil være rettet mot patruljens sekundærforebygging på stedet, i etterkant av en oppstått voldshendelse.

Det vil helt klart være både hensiktsmessig og viktig å forsøke å forebygge vold i nære relasjoner proaktivt og ved ta i bruk primærforebyggende virkemidler. Men som følge av at vi har lagt til grunn at det er det gjentakende problemet vi skal se nærmere på, følger det implisitt at det er den reaktive- og sekundære forebyggingen som gjør seg gjeldende.

1.4.2 Vold

For å kunne forstå betydningen av begrepet “vold i nære relasjoner” vil det være sentralt å forstå hva som menes med vold. Begrepet “vold” vil for de fleste defineres og oppfattes som fysisk makt som utøves i den hensikt å påføre andre skade. Det at vi knytter voldsbegrepet opp mot et ønske om å skade er imidlertid problematisk, da vold også kan utøves som et nødvendig onde i tilknytning til den gode handling (Isdal, 2000). Eksempelvis gjennom korrigerende av uønsket atferd eller i sammenheng med oppdragelse av barn.

Per Isdal definerer vold som *“enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutter å gjøre noe den vil”* (Isdal, 2000 s. 36). Voldsbegrepet favner bredere enn som så, og kan uttrykkes i flere ulike former. Isdal snakker om fysisk-, materiell-, latent, seksuell og psykisk vold. Vedrørende vold i nære relasjoner er det den fysiske- og psykiske volden, samt intim terror som oftest gjør seg gjeldende i politiets arbeid.

Fysisk vold innebærer at en person blir utsatt for kroppslig skade, smerte, sykdom eller en handling som forårsaker maktesløshet. Den fysiske volden kan foregå med eller uten bruk av redskaper og våpen (Øverlien, 2012). Psykisk vold foreligger når en person systematisk og over lengre tid behandler en annen person på en bevisst nedverdiggende måte. Dette kan være gjennom atferd eller omtale som forårsaker følelsesmessig lidelse. Det presiseres dog at

særlig alvorlige enkelthendelser også kan defineres som psykisk vold, og det er derav ikke et krav om at den psykiske volden er gjentakende dersom den er tilstrekkelig graverendene (ibid). I motsetning til situasjonell partnervold som innebærer enkelttilfeller av vold i likeverdige forhold, vil den intime terroren innebære de langvarige, gjentakende forekomstene av vold i ikke-likeverdige forhold. Disse tilfellene er av grovere karakter, med et klarere innslag av psykisk vold. Intim terror er preget av dominans og underdannelse (Aas, 2013).

1.4.3 Vold i nære relasjoner

Vold i nære relasjoner som også omtales som familievold, vil i denne sammenheng sies å omfatte vold som oppstår mellom personer som har en nær tilknytning eller relasjon til hverandre, og reguleres av straffelovens §219. Videre i oppgaven vil begrepet familievold og vold i nære relasjoner brukes om hverandre, men dog med samme betydning.

Det er i straffelovens §219 nedfelt flere handlingsalternativer som anses som vold; *true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold, eller på annen måte krenke*, da henholdsvis mot person i nær relasjon (Straffeloven, 1902). Straffebestemmelsen favner vidt, og omfatter flere typer maktovergrep. Beviselig gjennom at psykisk vold er innlemmet som en overtredelse. Straffebestemmelsen tegner videre et skille mellom grov og gjentakende vold på den ene siden, og den episodiske volden på den andre siden, jf. ordlyden “*grovt eller gjentatt mishandler*” (ibid). Dette vil med andre ord bety at man kan straffes for enkelthandlinger dersom overtredelsen er tilstrekkelig grov, likeledes dersom mishandlingen har foregått over tid.

Begrepet “vold i nære relasjoner” har vært gjenstand for kritikk på bakgrunn av at det karakteriseres som et unyansert begrep, i forhold til den realiteten som oftest berammes av straffelovens §219. Statistisk sett er det i de fleste tilfeller mannen som er voldsutøver, og kvinnen som er offeret⁴. Styrken til begrepet er på den andre siden det faktum at det i tillegg omfatter andre forhold knyttet til hvem som er voldsutøver, og hvem som rammes av denne volden. Begrepet er kjønnsnøytralt og det er relasjonen som er avgjørende. Kvinner, menn og barn kan alle inneha de ulike rollene som voldsutøver og offer.

⁴ Vedkommende som utsettes for en kriminell handling

1.4.4 SARA-modellen

I henholdsvis Vestfold (Horten) og Oslo (Stovner) politidistrikt har det vært gjennomført et pilotprosjekt i søken etter å kunne forebygge familievold bedre. Prosjektet er kalt SARA, og er en forkortelse for “Spousal assault risk assessment guide”. Det hele dreier seg om en utarbeidet sjekkliste med spørsmål som politibetjenter kan benytte seg av på stedet, i hensikt å vurdere fremtidig risiko for nye voldshendelser.

SARA-modellen har sitt utgangspunkt i en Canadisk forskningsbasert metode som ble utviklet på 1990-tallet. Hensikten er å implementere kunnskapsbasert og faglig kompetanse sammen med politiskjønn, med det formål at man i større grad gjør riktige vurderinger. Modellen er med andre ord ment å være et supplement til politiskjønn (Nøttestad & Lylum). Med politiskjønn menes den profesjonelle vurdering som politibetjenter legger til grunn for avgjørelser, på bakgrunn av både erfaring og kompetanse. Disse avgjørelsene vil ikke være forhåndsbestemte og åpner for ulike handlingsalternativer.

1.4.5 Problemorientert politiarbeid - POP

Problemorientert politiarbeid (POP) er en arbeidsmetode som har til hensikt å forbedre politiets effektivitet i det kriminalitetsforebyggende arbeidet. POP ble grunnlagt på 1990-tallet av Herman Goldstein, som mente at en mer helhetlig, målrettet og analytisk tilnærming til et gjentakende problem vil bidra til en bedre utnyttelse av politiets ressurser.

2.0 Metode

2.1 Valg av oppgavetype

I bacheloroppgaven har vi tatt stilling til hvordan vi ønsker å belyse ovennevnte problemstilling. I den forbindelse har vi valgt en spesifikk metode. Metode sier noe om hvilken fremgangsmåte man benytter seg av for å tilegne seg eller etterprøve kunnskap. Valg av aktuell metode skal begrunnes med at vår oppfatning tilsier at gjeldene metode gir oss god og relevant informasjon som belyser den problemstilling vi har lagt til grunn. Dette på en faglig og relevant måte (Dalland, 2012).

Vi har valgt å skrive en teoretisk oppgave. Dette innebærer at vi har søkt informasjon i eksisterende teori og empiriske studier for å kunne belyse vår problemstilling. Årsaken til at vi har valgt denne metodikken er at det eksisterer store mengder skriftlig informasjon omkring temaet, som gjør seg gjeldene for vår problemstilling. Metodevalget vil videre være tidsbesparende med tanke på egeninnhenting av datamateriale.

Noe mindre fordelaktig ved å ta i bruk denne metoden er at mengden informasjon gjør det krevende å finne informasjon som er aktuell for vår problemstilling. Det er en tidkrevende prosess å lese teori for å avdekke hva som er mest relevant, holdbart og ikke minst gyldig i skrivende stund. Dette fordrer at man er bevisst den samfunnsmessige utvikling som preger problematikken, og hva som fremstår som tidsriktig og relevant i forhold til problemstillingen. En annen vesentlig utfordring knyttet til vår oppgave, og da henholdsvis SARA-modellen, er at dette er en relativt ny modell i norsk sammenheng. Ved å skrive en teoretisk oppgave uteblir muligheten for å innhente kvalitativ data. Dette i form av eksempelvis å intervju ekspertkompetanse på området.

2.2 Valg av kilder

I forbindelse med valg av kilder brukte vi Politihøgskolens bibliotek, da henholdsvis bibliotekets egne intranettsider. Vi startet med å søke på søkeordene “familievold”, “vold i nære relasjoner”, “barn og vold i hjemmet”. Vi tok også i bruk søkemotoren Google. Dette førte til at vi kom over en rekke stortingsmeldinger, handlingsplaner og NOU-dokumenter som var relevant for vårt tema og som videre ble benyttet som kilder. I den forbindelse så vi nærmere på overnevnte utredninger, og hvem som videre stod oppført som kilder og eksperter innenfor saksfeltet. Vi valgte å gå direkte til primærkilden fremfor å benytte oss av utredningene alene. Dette for å minimere sannsynligheten for feilfortolkning av innholdet. Vi valgte derfor blant annet å benytte Geir Aas sin doktorgradsavhandling om *”politiets møte med offer for vold i nære relasjoner”*.

Av selvvalgt pensum har vi i stor grad benyttet offentlige handlingsplaner, stortingsmeldinger og NOU-dokumenter. I tillegg har vi benyttet C. Øverliens bok om *“Vold i hjemmet”* og *“Barn som lever med vold i familien”* av Heltne og Steinsvåg. *“Bjørnen sover”* av K. Storberget m.fl. og C. Lynum og Nøttestads evaluering av SARA-modellen har også vært

litteratur som i større grad har vært benyttet i vår oppgave. Felles for alle overnevnte kilder er at de har hatt til hensikt å være nyttig lesning for blant annet politiet og andre profesjoner som daglig arbeider med problematikken.

2.3 Kildekritikk

I arbeidet med å finne relevant data har det i hovedsak dreid seg om å velge de kilder som i størst grad kaster lys over vår problemstilling, samt å kartlegge hvilke kilder som er mest relevante. Saksfeltet har fremstått som stort og omfattende, og det er vært krevende å orientere seg frem til best egnet data. Dette begrunnes med at det eksisterer store mengde data innen valgte tematikk. Der vi har kommet over relevant og holdbar sekundærlitteratur har vi benyttet dette som kilde, i tillegg til at vi også har fordypet oss i primærlitteraturen.

Eksempelvis gjennom pensumlitteratur ved B3 politihøgskolen og teksten til Geir Aas *”Politiets erfaringer med, og håndtering av, vold i nære og familiære relasjoner”*, for deretter å se på doktorgradsavhandlingen hans i sin helhet.

Vedrørende valg av kilder er det viktig å være bevisst at man ikke velger kilder som bekrefter egne hypoteser og forforståelse. Nettopp det faktum at mange av kildene er utarbeidet av og for politiet, kan anses å være ufordelaktig da man kan få et ”innenfra-og-ut” syn på problematikken, noe som igjen kan gå på bekostning av helheten. Vi har derfor forsøkt å finne kildemateriale som er uavhengig av hverandre, slik at man kan belyse flere sider av samme sak.

2.4 Forforståelse

Vår oppfatning er at det finnes en rekke forskjellige utfordringer til problematikken som fremstår som komplekse og varierende. En felles erfaring vi gjorde oss fra andre studieår var at oppdrag vedrørende vold i nære relasjoner ofte ble ”løst på stedet”, uten at det hadde noen nevneverdig effekt utover de påfølgende timene. Et beskrivende politisitat lyder: *”Det tar ikke mange dagene før vi må tilbake hit”*.

En mulig forklaring på hvorfor slike oppdrag fremstår som utfordrende for politiet kan være utilstrekkelig tilnærming og arbeidsfilosofi, manglende kunnskap, handlingsalternativer og hjelpemidler. En sentral årsak til at vi ønsket å gå sammen om denne besvarelsen er at det gir

oss mulighet til å kunne se nærmere på hvordan kunnskapsbasert politiarbeid, problemorientert politiarbeid og SARA-modellen som helhet kan bidra til å bedre forebygge gjentatt vold i nære relasjoner. I og med at problematikken som nevnt er så kompleks og varierende, har det for oss fremstått som utilstrekkelig å utelukkende fokusere på eksempelvis én av de ovennevnte faktorene. Vi ønsker å belyse flere alternativer, som sammen vil kunne gi ønsket forebyggende effekt.

3.0 Hoveddel

3.1 Vold i nære relasjoner - § 219

Vold i nære relasjoner eller familievold er en problematikk som de siste tiår ettertrykkelig er satt på dagsorden, noe som har ført til et økt fokus fra politiets side (Aas, 2009). Etableringen av krisesentre, familievoldskoordinatorer i politidistriktene, døgnbemannet krisetelefon, voldsalarm og besøksforbud er noen av tiltakene som er med på å understreke problematikken tilstedeværelse. Statistikk fra 2012 hentet fra krisesentre over hele landet, viser at 1929 kvinner, 117 menn og 1763 barn benyttet seg av krisesentertilbudet i Norge. Videre var det samme år 2557 registrerte anmeldelser hos politiet for overtredelse av straffelovens § 219 (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013).

Ovennevnte tall indikerer omfanget av denne type problematikk. Det er dog verdt å merke seg at det trolig foreligger høye mørketall på området, da anmeldelsestilbøyeligheten trolig må sees i sammenheng med graden av vold offeret har vært utsatt for. Tilbøyeligheten for å anmelde øker noenlunde proporsjonalt med alvorlighetsgraden av volden. Det er også rimelig å hevde at det er en krevende prosess å anmelde en person man har nær relasjon til. Likeledes er vold i nære relasjoner forbundet med stigmatisering⁵, noe som kan få følger for anmeldelsestilbøyeligheten. Med andre ord er det grunn til å tro at man står ovenfor en problematikk som er vesentlig mer utbredt enn hva tallene gir uttrykk for alene (ibid).

En karakteristikk som omtales som voldshjulet bidrar til å bedre forstå og illustrerer kompleksiteten av vold i nære relasjoner. Denne modellen tar for seg tre ulike faser som beskriver tilværelsen for ofrene. Fase 1 består av spenningsoppbyggingen og innebærer stor

⁵ Forhåndsdomming og kategorisering av individer

psykisk belastning for ofrene. Fase 2 kalles “akutt eksplosjon” og illustrerer volden som utøves. Fase 3 omtales som “hvetebrødsdagene” hvor gjerningsperson gjør alt i sin makt for å forsone seg med offeret, og reparere forholdet. Voldshjulet vil være evigvarende dersom det ikke blir iverksatt tiltak for å kunne bryte ut av det, da fasene utgjør en gjentakende syklus (Politidirektoratet, 2008).

Med dette som utgangspunkt fremheves betydningen av politiets kunnskap omkring problematikken. Geir Aas har kvalitativt intervjuet en rekke politifolk. Han fant i sin forskning ut at polititjenestemenn- og kvinner opplevde at familievoldssakene representerte den vanskeligste delen av patruljens arbeidsfelt (Aas, 2009).

3.2 Voldens kompleksitet

Uten å undergrave alvorligheten ved utelivsrelatert vold og konsekvensene dette kan medføre, kan opplevelsen av slik vold trolig defineres som mindre krenkende og alvorlig, enn hva tilfellet er dersom man utsettes for vold i nære relasjoner. Dette som følge av at det som regel dreier seg om enkelthendelser hvor det ikke foreligger en relasjon mellom voldsutøver og voldsoffer. Det vil derfor være lettere å distansere seg fra voldsepisoden. Det er viktig å legge til at man på ingen måte må generalisere og ha en forutinntatt holdning, da konsekvensene også i slike tilfeller er individuelle og varierende. I lys av dette vil det være naturlig å stille seg spørsmålet; Hva blir konsekvensene dersom man utsettes for vold fra en person man står nært, og befinner seg i sitt eget hjem? På arenaen man i utgangspunktet skal oppleve tilnærmet fullstendig trygghet.

Kjennetegn ved vold i nære relasjoner er at den er gjentakende, skjer i hjemmet og utøves av en nærstående person. En person man i utgangspunktet er/har vært glad i og har et personlig forhold til (Meld. St. 15, 2012-2013). Den psykiske belastningen av å leve i en konstant trussel, uvisshet og usikkerhet er enorm. At volden ofte forekommer i sykluser vil også kunne påvirke følelsene. Hvor man på den ene siden opplever å leve i et terrorregime, kan man på den andre siden oppleve grenseløs kjærlighet. Med denne kunnskapen står man bedre rustet til å få en forståelse av hvorfor ofrene blir værende i slike forhold, og hvorfor mange ofre opptrer ambivalent i forhold til hvorvidt de ønsker å anmelde forholdet/ene (ibid).

I 2005 ble straffelovens § 219 slik vi kjenner den i dag, innført. Årsaken var at tidligere bestemmelser på dette området fremstod som mangelfulle og ikke tilstrekkelig dekkende. Den nye bestemmelsen var en konsekvens av et behov for en bestemmelse som fanget opp kompleksiteten og helheten av mishandlingen som kan forekomme i nære relasjoner. Eksempelvis det å nekte en ektefelle å ha kontakt med andre familiemedlemmer og venner (Ot.prp.nr. 22, 2008-2009).

Overtredelse av straffelovens §219, vold i nære relasjoner er underlagt ubetinget offentlig påtale, og fører til at politiet på eget initiativ kan anmelde forholdet. Dette betyr at politi og påtalemyndigheten har anledning til å reise straffesak, uavhengig av fornærmedes standpunkt eller ønske, jf. OT.PRP.NR. 90 (2003-2004). Fordelen med en slik ordning er at det fritar offeret for den emosjonelle belastningen en anmeldelse kan medføre. Videre bidrar det også til at det vil være meningsløst for gjerningsperson å true eller mishandle offeret i hensikt å få trukket en anmeldelse. Det sender også et signal om at samfunnet ikke aksepterer slike handlinger, og at denne formen for kriminalitet tas på alvor (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013). På den andre siden vil denne ordningen kunne fremstå som uheldig, da det har vist seg at offeret i mange tilfeller ikke ønsker at gjerningspersonen skal straffes.

Ofrene for vold og politiet vil derfor i mange tilfeller oppleve en form for interessekonflikt. Mange av ofrene har kun et behov for akutt omsorg, moralsk støtte, samt å få satt en stopper for den akutte hendelsen. Politiet på sin side vil trolig være mest opptatt av å finne ut om det har skjedd noe straffbart, noe som krever ytterligere etterforskning. Ofrenes forklaring vil ofte være en sentral brikke i politiets videre etterforskningsarbeid. Mange ofre ønsker av ulike årsaker ikke å bidra i etterforskningen, og ønsker dermed ikke å avgi forklaring til politiet. Dette byr på utfordringer for politiet, og forsterker interessekonflikten som kan oppstå mellom voldsoffer og politi.

3.3 Hvem rammes?

Politiet skal ideelt sett være tilgjengelig og yte hjelp til alle som utsettes for vold. Særlig viktig blir det å rette innsatsen mot de mest sårbare og utsatte gruppene i samfunnet (Meld. St. 15, 2012-2013). Det blir likevel viktig å presisere at vold i nære relasjoner forekommer i alle

samfunnslag, og ikke utelukkende er aktuelt for spesifikke grupper. Statistikk viser at det i de fleste tilfeller er kvinner som er offer for vold (ibid, Aas, G. 2013).

I arbeidet med familievold skilles det som nevnt mellom episodisk vold og intim terror. I tilfeller hvor det dreier seg om episodisk vold er begge kjønnene tilnærmet likt representert på statistikken, hva gjelder hvem som er offer og voldsutøver. Når det gjelder den alvorligste mishandlingen, intim terror, er det i all hovedsak kvinnen som er offer og mannen som er voldsutøver (Meld. St. 15, 2012-2013). Men en slik svart /hvitt beskrivelse er ikke alltid tilstrekkelig dekkende. Det oppstår nemlig en ytterligere utfordring dersom det er barn tilstede.

Som tidligere nevnt var det i 2012 registrert 1763 tilfeller hvor barn oppholdt seg på krisesentre. Til tross for dette har barn som lever under voldelige familieforhold fått liten anerkjennelse som offer. I mange tilfeller har barnet blitt definert som et vitne til forholdene. En betegnelse og status som har vist seg å ikke stemme overens med virkeligheten, da dette ikke samsvarer og beskriver barnets realitet. Nemlig at barnet også er et offer uavhengig om volden har rettet seg direkte mot barnet eller indirekte via forelder (Aas, 2009). Et sitat som beskriver dette særs godt er hentet fra Geir Aas doktorgradsavhandling; *”vold mot mor er vold mot barn”* (Aas, 2009, s.157). I slike tilfeller hvor volden ikke er fysisk rettet mot barnet dreier det seg imidlertid om psykisk vold. I en kjennelse fra Norges Høyesterett 2010 ble det slått fast at barn som opplever at mor eller far blir utsatt for eksempelvis fysiske overgrep, også er en krenkelse av barnet, og dermed et straffbart forhold (Norges Høyesterett, 2010).

I tilfeller hvor politiet står ovenfor mulige familievoldssaker, blir det essensielt å kartlegge hvorvidt det er barn tilstede i hjemmet. Politiet har etter barnevernsloven §6-4, annet ledd meldeplikt til barnevernet dersom *“det er grunn til å tro at barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for omsorgssvikt, jf. §§4-10, 4-11 og 4-12”* eller *“når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. §4-24.”* Det er også viktig å legge til at det følger av politilovens §2 nr. 1 at politiet skal beskytte person, og det er således ikke rom for å ”glemme” barnet jf. ovennevnte høyesterettsdom (Politoloven, 1995).

3.3.1 ”Historien om Roy”

I boken “Kan voldskriminalitet forebygges” skriver Ida Hydle blant annet om Roy, en mann som soner en voldsdom ved et norsk fengsel. Historien beskriver hvordan oppveksten til Roy fortonet seg, og hvordan dette påvirket hans liv i senere tid. Roy bodde i et hjem hvor begge foreldrene var uføretrygdet og hvor far mishandlet mor. Sammen med sine søsken lærte Roy tidlig at konflikter ble løst med vold. Historien forteller hvordan Roy endte opp som en voldelig vinningskriminell med rusproblemer. Den beskriver også hvordan broren til Roy endte opp med å bli dømt for å ha voldtatt og mishandlet sin gravide samboer. Slike historier er dessverre ikke unike, men er en tydelig illustrasjon på hvilke fatale konsekvenser som kan oppstå dersom barn lever i voldelige hjem. Likeledes understreker historien behovet for hvordan tidlig intervensjon kan være avgjørende i et forebyggende perspektiv.

3.3.2 Barnet

I en studie gjort av Carolina Øverlien (2012) fortalte flere barn at de ikke tidligere har hatt kontakt med politiet, til tross for at politiet flere ganger har vært på besøk i deres hjem. Øverlien (ibid) viser også til at tidlig intervensjon på området vil kunne forebygge og i betydelig grad redusere mulige skadevirkninger som volden fører med seg.

Forskning viser at barn som selv har vært utsatt for vold, innehar forhøyet risiko for å bli utsatt for vold også som voksen og vil lettere ty til voldelig atferd, sammenlignet med barn som ikke har vært utsatt for vold. Dette finner vi igjen i historien om Roy, og vi kan med andre ord si at vold avler vold (Øverlien, 2012). Også i Heltne og Steinsvågs bok er det flere studier som understøtter Øverliens forskning omkring barns forhøyede risiko for å selv bli voldsutøver ved opplevd vold. 60-80 % av identifiserte menn som utøver vold, har selv opplevd vold som barn, enten direkte eller indirekte. Det blir imidlertid viktig å påpeke at dette kun er en risikofaktor, og ingen eksplisitt årsaksforklaring på voldelig atferd (Heltne, U & P. Ø, Steinsvåg, 2011).

Barn vil være spesielt sårbare, da de er både fysisk-, psykisk- og emosjonelt avhengige av sine foreldre og påvirkes av disse i stor grad. Dette gir barna liten mulighet til å unngå og distansere seg fra volden, ettersom handlingen foregår i eget hjem og involverer barnets nærmeste omsorgspersoner.

Oppsummert er det flere faktorer som belyser nødvendigheten av å snakke med barnet. I mange tilfeller er de en viktig kilde til informasjon som kan belyse saken ytterligere. I tillegg vil det trolig være befriende og hensiktsmessig for barnet å få anledning til å sette ord på sine opplevelser omkring problemet. Betydningen av at politiet tar barn og familievold på alvor, vil trolig ha betydelig forebyggende effekt. Dette både i kampen mot familievold, men også for å forhindre at voldsutsatte barn utvikler atferdsproblemer, en kriminell karriere, og selv inntar rollen som voldsutøver. Historien om Roy er en sterk illustrasjon og skildring av hva som i ytterste konsekvens kan bli resultatet av en oppvekst som bærer preg av vold og usikkerhet innad i en familie. Det kan få ringvirkninger for en hel familie, og bidrar til å vise at det er nødvendig og viktig å kunne forebygge og forhindre at barn ender opp med å bli boende under slike forhold som Roy. Tidlig intervensjon hvor kompetente politi vurderer risikoen for at barn kan ta skade av volden de blir utsatt for, kan i neste omgang forhindre at de selv blir voldsutøvere.

Som ovennevnte redegjørelse viser er familievold et komplekst og vanskelig tema med en rekke forskjellige utfordringer. Det foreligger trolig høye mørketall da det er flere faktorer som spiller inn vedrørende blant annet anmeldelsestilbøyeligheten. Videre er det en enorm belastning for ofrene som utsettes for denne type vold og det kan i ytterste konsekvens få fatale følger for de utsatte. Det vil dermed være av betydning for de aktører som i sitt virke kommer i kontakt med denne type problematikk, herunder politiet, å ha tilstrekkelig kunnskap om tematikken. Dette for å kunne forhindre, men kanskje også enda viktigere, forebygge problemet.

3.4 Forebygging av aktuell problematikk

Formålet med oppgaven er som nevnt å se nærmere på hvordan politipatruljen kan forbedre sitt forebyggende arbeid knyttet til gjentatt familievold.

Ved at man har forhåndsdefinerte mål eller et formål med et arbeid er det viktig at man "skrider til verket" med best egnet tilnærming eller arbeidsmetodikk. Videre er man avhengig av fenomenkunnskap og kompetanse, samt riktig verktøy. Foreligger alle disse faktorene har man trolig et bedre utgangspunkt for å lykkes i arbeidet som i dette tilfellet dreier seg om å forebygge gjentatt familievold.

3.4.1 POPs relevans opp mot vold i nære relasjoner

Det vil være formålstjenlig å se på hvordan POP kan implementeres og være en førende arbeidsmetode i arbeidet med familievold. Dette begrunnes med at det vil gi arbeidet et preg av å være målrettet og analytisk, kontra tilfeldig og personavhengig. Et argument for en slik tilnærming er forankret i kompleksiteten knyttet til problemet. Til tross for at det trolig ikke finnes en allmenngyldig fasit som gjør seg gjeldende for ethvert oppdrag som omhandler overtredelse av straffelovens §219, er det like fullt mulig å finne likehetstrekk og fellesnevner. Derav er det rimelig å hevde at POP som metode kan vise seg å være hensiktsmessig i det forebyggende arbeidet. I lys av dette er det nærliggende å se nærmere på hva POP innebærer, og hvilke deler av denne arbeidsfilosofien som er relevant for vår problemstilling.

Tanken rundt POP er at man må kartlegge og analysere et problemområde, og basert på analyse, skreddersy tiltak. I etterkant av tiltakene skal prosessen og effekten evalueres. Analyseverktøyet som brukes i forbindelse med POP betegnes som KATE-modellen. I forbindelse med kartlegging dreier det seg om å identifisere problemet og definere det spesifikt, da det er dette som danner grunnlaget for den videre analysen (Lie, 2011). Analysen innebærer å kartlegge de umiddelbare årsakene til problemet, da det er disse politiet kan intervenere og agere mot. Det er dog viktig at politiet ikke fordyper seg i de bakenforliggende årsakene til problemet som de ikke får gjort noe med. Videre i analysen dreier det seg om å skreddersy tiltak som vil ha effekt på den umiddelbare situasjonen, og som er mulig å gjennomføre (ibid).

I forbindelse med familievold handler det med andre ord om å definere problemområdet hvor volden gjør seg gjeldende, eksempelvis i det aktuelle hjemmet. Videre blir problemet analysert ved blant annet informasjonsinnhenting, før man skreddersyr tiltak som retter seg direkte mot gjeldende problem. Dette analysearbeidet handler om å innhente informasjon, kunnskap og kompetanse om fenomenet, noe som blir ytterligere drøftet i punkt. 3.4.2 om kunnskapsbasert politiarbeid.

I mange tilfeller vil det i ovennevnte analyse føre til situasjonelle forebyggende tiltak, da slike tiltak retter seg direkte mot de umiddelbare årsakene som er mulig å gjøre noe med. Sett i lys av dette vil det være aktuelt å se nærmere på noen situasjonelle tiltak som politiet kan

iverksette alene. Pågripelse, bortvisning, kjøre offer til krisesenter er alle eksempler på umiddelbare tiltak som politiet kan fatte på stedet. Andre aktuelle tiltak kan være voldsalarm, omvendt voldsalarm, besøksforbud eller uanmeldte besøk i hjemmet (forutsatt at voldsoffer ønsker dette). Slike situasjonelle tiltak handler om å begrense muligheten til å begå en kriminell handling, ved å påvirke de fysiske forutsetningene og omstendighetene som må ligge til grunn for en kriminell handling (Lie, 2011).

Slike tiltak kan begrunnes ved å se nærmere på rutineaktivitetsteorien. Denne teorien legger til grunn faktorer som må være tilstede for at kriminalitet, i dette tilfellet vold i nære relasjoner skal oppstå; en motivert forbryter, et tilgjengelig objekt eller offer og mangel på voktere. Teorien retter søkelyset også mot stedene hvor kriminalitet blir begått, og presiserer at alle elementene blir viktig i forebyggingen av problemet (Lie, 2011).

Tiltakene som nevnt over, vil muligens ha en forebyggende effekt, men dog relativt kortsiktig. Det levnes likevel ingen tvil om at det er viktig for politiet å forebygge i akuttfasen.

3.4.1.1 Samarbeid

Et annet viktig element i POP handler om at politiets ressursbruk effektiviseres, og at man innlemmer og involverer andre aktører (ibid). Eksempelvis fagetater eller institusjoner som har mulighet til å påvirke de bakenforliggende årsakene til problemet. Dette forhindrer at politiet alene bærer ansvaret, og bidrar til et helhetlig arbeid i et langsiktig perspektiv. Dette vil likevel ikke drøftes nærmere da dette vil falle utenfor oppgavens føringer.

3.4.1.2 Enkel problemløsning VS POP

POP handler med andre ord om å finne årsaker til problemet og gjøre noe med disse istedenfor å se etter symptomer og driver det Elisabeth Myrer Lie kaller for “brannslukking”. POP definerer et problem som “*en samling av lignende, beslektede eller gjentatte hendelser*” (Lie, 2011). En definisjon som gjør seg gjeldene i utfordringene tilknyttet gjentatt vold i nære relasjoner. Grunnleggeren Goldstein hadde en tolking av at problemet måtte være gjentakende. Denne oppfatningen kan muligens kritiseres for å være for rigid, ettersom POP som arbeidsmetode trolig vil ha en positiv effekt selv om man legger til grunn én enkelthendelse.

Å implementere POP tankegangen i arbeid med familievold, kan bidra til å aktivt forhindre at det blir et gjentakende problem. Grunntanken i POP er å effektivt forebygge kriminalitet, hvor formålet er å være i forkant av problemet slik at man ikke utelukkende arbeider hendelsesstyrt. Dette vil kunne ha sterk overføringsverdi i det helhetlige arbeidet med gjentakende vold i nære relasjoner. Oppsummert kan man si at POP i seg selv ikke regnes som et forebyggende tiltak, men en arbeidsfilosofi hvor man i større grad systematiserer, analyserer og målstyrer arbeidet i hensikt å oppnå best mulig forebyggende effekt. Det vil trolig være rimelig å hevde at en slik tilnærming til problemet kan gi bedre forebyggende effekt.

En utfordring som likevel kan gjøre seg gjeldende i forbindelse med POP som arbeidsmetode, er at dersom analysen retter seg inn mot situasjoner som har mange fellestrekk, kan man komme i fare for å lage en mal som tillegges for stor vekt og som i liten grad tar hensyn til variasjonene og ulikhetene som problemet innbefatter. Man er derfor nødt til å sette seg ned i forkant og drøfte hvilken situasjon man står ovenfor. Ting vil derfor nødvendigvis måtte tilpasses hvert enkelt tilfelle. Dersom man finner et tiltak som kan fungere på et tilfelle av familievold, er det ikke gitt at dette vil fungere på neste.

For å forhindre at det blir individuelt og personavhengig hvilke tiltak som iverksettes, må POP være den styrende tankegangen. Dette fremfor at det er den enkeltes skjønnsmessige vurdering som er styrende, noe som vil stride mot den kunnskapsbaserte måten å drive politiarbeid på.

En forutsetning for at man skal lykkes med POP og oppnå ønsket effekt, er at man har tilstrekkelig kunnskap om problemet. Dette gjør seg også gjeldende for politipatruljen i sin oppdragsløsning, og kan ses i sammenheng med POP.

3.4.2 Kunnskapsbasert politiarbeid

Kunnskapsbasert politiarbeid handler blant annet om å forebygge kriminalitet. For å forebygge kriminalitet er man avhengig av kunnskap og kompetanse om aktuell kriminalitet. Kunnskapsbasert politiarbeid er et definert ideal for politiet i Norge (Lie, 2011). Liv Finstad (2000) har definert kunnskapsbasert politiarbeid som at *“politiet går vitenskapelig til verks*

ved å systematisere sine egne erfaringer, og ved å forholde seg til og anvende annen type kunnskap enn sin egen”.

I jakten på best egnet fremgangsmåte for å forebygge kriminalitet, vil det være avgjørende med en bevisst tanke om hva, hvordan og ikke minst hvorfor man tar de valg man velger som politi. God kunnskap og kompetanse for polititjenestemennene, vil bidra til at man i større grad evner å avdekke vold (Meld. St. 15, 2012-2013). Selv om erfaringsbasert kunnskap er et nyttig virkemiddel og en god ballast i oppdragsløsningen, er det i tråd med kunnskapsbasert politiarbeid at man skal basere handlingsalternativene på vitenskapelig kunnskap. Summen av disse to vil trolig ha en stor nytteverdi.

For å kunne forebygge gjentatt familievold ytterligere enn hva som gjøres i dag, vil det være avgjørende å ha kunnskap om årsaker, konsekvenser og omfanget av volden, samt kunnskap om ofre. I kriminologien snakkes det blant annet om både offerlære og ideelle ofre.

3.4.2.1 Viktimologi/offerlære

Kunnskap vedrørende offerlære vil være nyttig for politiet, da det i mange tilfeller oppstår et gap mellom ofrenes forventninger, ønsker og behov og politiets forventninger til offer. Politiets higen etter faktaopplysninger som belyser straffebudet skaper en uoverensstemmelse mellom forventning og realitet hos offer, noe som vi tidligere har omtalt som interessekonflikt. Vil denne kunnskapen ha noe å si i arbeidet med å forebygge gjentatt familievold?

I avhandlingen til Geir Aas redegjør han for ulike offertyper politiet møter i forbindelse med familievold, og hvordan disse offertypene kan påvirke hvordan politiet håndterer oppdraget. I forlengelsen av dette vil det være sentralt å trekke inn Nils Christies definisjon på “det ideelle offer”, som kjennetegnes ved at:

1. Offeret er svak og forsvarsløs
2. Offeret har et hederlig formål
3. Offeret kan ikke klandres
4. Overgriper er stor og ond
5. Overgriper er ukjent for offeret
6. Offeret er sterkt nok til å hevde sin status som offer

Christie sier blant annet at det ideelle offer oppnår fullstendig offerstatus i samfunnet, dersom det oppfyller overnevnte kriterier (Aas, 2009). En definisjon som aldri i realiteten eksisterer når det er snakk om vold i nære relasjoner. Dette naturlig nok som følge av at det foreligger en relasjonen mellom offer og gjerningsperson. Hvorfor er dette problematisk?

Dette blir problematisk nettopp fordi det skaper en forutinntatthet og en oppfatning som kan få følger for politiets oppdragsløsning, dersom man ikke er dette særlig bevisst. Det vil derfor være av betydning å ha kunnskap om offerlære, og i forlengelsen av det hvilke offertyper man kan stå ovenfor. Det vil være store individuelle forskjeller på hvordan disse ofrene opptrer og forholder seg til offerrollen, samt hvordan de agerer i møte med politiet. I den forbindelse vil også kunnskap omkring voldshjulets faser, være med på å forklare ofrenes ulike opptredener i møte med politiet. Bevissthet rundt dette kan bidra til at oppdraget ikke får et mindre egnet utfall som følge av at politiet feiltolker eller misoppfatter situasjonen.

3.4.2.2 Annen relevant kunnskap som må ligge til grunn

Kunnskap omkring aktuelle samarbeidspartnere og hjelpeinstanser vil også være nyttige verktøy for politiet i etterkant av en oppstått hendelse. Skoler, barnevern, krisesentre, alternativ til vold, helsetjenesten o.l. er alle aktuelle aktører som politiet bør innlede et godt samarbeid med. For at politiet best mulig skal kunne ivareta eksempelvis voldsoffer, er det av sentral betydning at politiet vet hvem man kan henvise til og være døråpner for andre hjelpeapparat. Viktig blir det derfor å gjøre seg kjent med hvilke muligheter som finnes i ditt distrikt (Storberget, 2007).

Like avgjørende blir det at politiet innehar tilstrekkelig kunnskap om juridiske lover og regler som gjelder på området. Straffelovens §219 og dets innhold forutsettes kjent, dersom politiet skal kunne iverksette gode og hensiktsmessige tiltak i oppdrag som omhandler vold i nære relasjoner. For å kunne avdekke om det foreligger et forhold som nevnt i straffelovens §219, kan dette ses i sammenheng med politiets kunnskap, erfaringer og holdninger på området. Politipatruljen må være kjent med vilkårene i bestemmelsen, og videre ha kunnskap om hva man skal se etter. Det blir avgjørende å finne de forhold som er med på å underbygge vilkårene i bestemmelsen, og kunne identifisere fakta som er rettslig relevant for saken.

Manglende kunnskap og usikkerhet innad i politietaten vil kunne bidra til dårligere løsninger og føre til at vesentlige momenter blir oversett. Hver enkelt politimanns interesse for saksfeltet vil trolig også ha innvirkning på hvordan oppdraget blir løst på stedet. Variabler som erfaringer, holdninger og kunnskap er alle med på å skape ulike oppdragsløsninger. Dette blir viktig å være bevisst, da politiet bør tilstrebe at "like saker" behandles noenlunde likt uavhengig av hvilken polititjenesteperson man møter.

Det vil trolig ikke være noen svakheter ved at politiet blir faglig styrket, og øker sin kompetanse i det forebyggende arbeidet mot familievold, annet enn at det krever tid å sette seg inn i problematikken. Det vil være et stort lerret å bleke, og man er nødt til å være bevisst på dilemmaene som kan oppstå. Man kan derfor stille seg spørrende til om generalistutdanningen ved politihøgskolen, og den undervisningen som foregår innenfor emnene kriminologi og sosiologi, gir nyutdannede polititjenestepersoner nødvendig kompetanse for å håndtere problemet. Eller er det slik at det krever spesialisering og etter- og videreutdanning på området? Aas stiller i sin avhandling spørsmål om det er hensiktsmessig å opprette en patrulje med utvidet kompetanse innenfor fagfeltet, som avgis til slike oppdrag. En tanke vi ikke er fremmed for. Dette særlig der hvor oppdragsmengden tilsier at dette vil være hensiktsmessig.

En årsak til fokus på kunnskap om offer og offerløseren er av betydning, handler om økt innsikt og forståelse for problemstillingen. Dette vil igjen kunne føre til at man får aksept for politiets inntog i privatlivets sfære, og den intervensjon som presenteres. At politiet er bevisst sine og ofrenes forventninger, vil kunne bidra til en redusert interessekonflikt, som igjen kan føre til en bedre relasjonsdannelse. Med dette vil sannsynligheten for at politiet når gjennom med aktuelle hjelpetiltak trolig øke. Det vil også kunne bidra til at politiet får en økt forståelse for ofrenes oppførsel, da politiet i mange tilfeller opplever denne problematikken som demotiverende og frustrerende.

Lie (2011) hevder at det tradisjonelle politiarbeidet i stor grad har basert seg på erfaringsbasert kunnskap. Dette vil med andre ord åpne for store skjønnsmessige vurderinger som er lagt til politipatruljen på stedet. Utfordringene knyttet til politiets skjønnsmessige vurderinger i møte med familievold, kan trolig få større konsekvenser for avgjørelser enn hva som har vært ideelt. Noe som kan tenkes å ha hatt betydning for utviklingen av en norsk utgave av SARA-modellen.

Sett i sammenheng med en problemorientert arbeidsfilosofi hvor man på bakgrunn av kunnskap evner å analysere problemet, er det naturlig å se nærmere på SARA som et konkret tiltak, spesielt tilpasset vold i nære relasjoner. Det må likevel presiseres at SARA som et tiltak på bakgrunn av en problemorientert tilnærming, kun er en illustrasjon på hvordan en slik helhetlig tankegang kan fungere.

3.4.3 SARA et etterlengtet vitenskapelig forankret “tiltakskort”

Som tidligere nevnt har politiet selv uttalt at arbeidet med vold i nære relasjoner fortøner som noe av det mest krevende arbeidet de utfører, og er derfor et arbeid som stiller strenge krav til kompetanse. Det er også nevnt at det er et mål for politiet at arbeidet som gjøres skal være forankret i vitenskapelig kunnskap. At de vedtak, tiltak og handlingsalternativer som treffes skal kunne begrunnes ut ifra empiri. Som et ledd i dette arbeidet og at vi legger til grunn ovennevnte uttalelse, vil det være nyttig å se nærmere på SARA-modellen. Denne som et hjelpemiddel for politiet, som i tillegg tilfredsstiller kravet om vitenskapelig forankring.

Spørsmålene/sjekklisten i SARA-modellen er utarbeidet på forhånd og er ment å være et verktøy utviklet for politiet for å vurdere gjentakelsesrisikoen for voldsutøvelse. Med det menes at når politiet ankommer et åsted i etterkant av en hendelse, søker man å kartlegge risikoen for eventuelle nye og senere hendelser. I lys av vår problemstilling står derfor denne modellen og verktøyet helt sentralt, ettersom det tar for seg kjerneproblematikken i problemstillingen vi ønsker å belyse: Hva kan politiet gjøre i etterkant av en hendelse for å forhindre at det skjer på nytt?

I SARA-modellen foreligger det 15 faktorer fordelt i 3 hovedgrupper. Henholdsvis gruppe 1 som tar for seg ulike risikofaktorer hos voldsutøver. Gruppe 2 som omhandler voldsutøvers psykososiale situasjon og gruppe 3 som dreier seg om sårbarhetsfaktorer hos offeret (Nøttestad, J.A. & C. Lynum).

En kan hevde at verktøyet kan være en trygghet for politibetjentene i form av at man har ferdig definerte og adekvate spørsmål, som bedrer avhørssituasjoner, og hjelper en til å gjøre en bedre risikovurdering. Som et resultat av dette har man bedre grunnlag for å kartlegge

hvilke tiltak man må iverksette for å forhindre at voldshandlingen blir et gjentakende problem. Med andre ord kan man si at SARA kan bidra til å legitimere politiets videre tiltak. En annen positiv slutning man kan trekke ut av hjelpemiddelet er at det i større grad fokuseres på det forebyggende og langsiktige formålet knyttet til vold i nære relasjoner. Dette kan igjen virke motiverende for polititjenestepersoner da forskning har vist at det å gjentatte ganger rykke ut på samme adresse med familievold, oppleves som frustrerende og meningsløst (Aas, 2009). Fordelaktig er det også at risikobedømmelsen ikke er avhengig av individuell kompetanse hos hver enkelt tjenestemann, noe som samsvarer med likebehandlingsprinsippet som et av flere førende prinsipp for politiutøvelsen.

Til tross for at man kan finne mange fordeler ved å ta i bruk SARA-modellen som arbeidsverktøy for politiet, er det også grunnlag for å se nærmere på utfordringene det representerer. Modellen kan gå på bekostning av den profesjonelle politivurderingen, noe som strider med formålet, da det er ment å være et supplement til denne skjønnsutøvelsen. I Norge er SARA-modellen et relativt ferskt prosjekt og har til nå kun vært et pilotprosjekt ved henholdsvis Oslo- og Vestfold politidistrikt. Selv om det har vist seg som et tilfredsstillende verktøy for politiet, og at evalueringen av prosjektet karakteriseres som vellykket vil noen kunne hevde at datamaterialet er begrenset.

En annen utfordring med SARA-modellen er at den kan fremstå som noe generell. I arbeid med familievold står man ovenfor mange ulike skjebner. At man kan påtreffe og finne likhetstrekk, samt dra med seg erfaringer fra tidligere oppdrag vil trolig være tilfelle, men ettersom man har med mennesker å gjøre vil man stå ovenfor individuelle forskjeller. Modellens generelle utforming vil dermed kunne bidra til å skape utfordringer. Ved informasjonsinnhenting kan man også bli farget av at man har forhåndsdefinerte spørsmål, og dermed begå attribusjonsfeil og gå i bekreftelsesfellen. Det kan videre være vanskelig å måle effekt og effektivitet, med mindre man ser nærmere på hvert enkelt tilfelle.

Man risikerer å oppdage flere forhold som fører til en økning i statistikken, mens formålet på den andre siden er å forebygge problematikken. Det er dermed en forutsetning at man har en analytisk tilnærming til det datamaterialet man sitter igjen med etter å ha benyttet seg av SARA. En mulig kritikk av SARA som verktøy er at det kan bidra til at politiet fremstår som "sakkyndig" og "dommer" for voldsutøvers fremtidige risiko for å utøve vold. Som følge av

at denne vurderingen fører til hvilke tiltak som initieres, i forkant av en rettskraftig dom, kan dette oppleves stigmatiserende og urettferdig.

4.0 Avslutning

Problemstilling for oppgaven har vært å belyse i hvilken grad politipatruljen på stedet kan forebygge gjentatt vold i nære relasjoner. Vold i nære relasjoner er en sammensatt og kompleks problematikk som kan forekomme i alle samfunnslag. Kjentegn ved denne problematikken er at den er gjentakende og kan påføre store konsekvenser for de som er offer for denne type kriminalitet. Tidligere har vold i nære relasjoner fremstått som en privatsak. Dette har dog endret seg da det i dag defineres som et offentlig anliggende. Arbeidet med vold i nære relasjoner har i dag høy prioritet og er et viktig satsningsområde. Som følge av kompleksiteten vold i nære relasjoner representerer, har forskning avdekket at dette arbeidet fremstår som krevende og utfordrende for politipatruljene som i sitt virke står ”ansikt til ansikt” med problematikken.

Basert på egne opplevelser og erfaringer har politipatruljens arbeid med vold i nære relasjoner vært preget av individuell erfaring, interesse og kompetanse. Med dette som utgangspunkt har vi sett nærmere på hvordan en helhetlig tilnærming til problematikken kan bidra til økt forebyggende effekt. Dette med hensikt å forhindre at politiet gjentatte ganger må rykke ut til samme adresse eller de samme involverte. Vi har derfor sett nytten av å ta i bruk en målrettet og analytisk arbeidsfilosofi, representert ved en problemorientert tilnærming. Videre har vi sett på hvordan kunnskap om blant annet offerklære kan bidra til å bedre analysere problemet, og samtidig være en nødvendig ballast for patruljen i møte med ofre. For at politiet skal kunne forebygge i etterkant av en hendelse, har vi sett på hvordan SARA-modellen nyttiggjør seg som verktøy for å vurdere gjentakelsesrisikoen.

Det finnes trolig ikke en enkel og allmenngyldig fasit som gjør seg gjeldende for alle oppdrag som omhandler vold i nære relasjoner. Det vil imidlertid være hensiktsmessig å se POP, kunnskap og SARA-modellen i en sammenheng, og ikke faktorer uavhengig av hverandre. Dette begrunnes med at de samlet sett trolig kan bidra til bedre oppdragsløsning hva gjelder vold i nære relasjoner.

Det vil antagelig være rimelige å hevde av at politiet alene ikke evner å forebygge vold i nære relasjoner på lang sikt, da problematikken er for omfattende og kompleks. Det er dog viktig at politiet får satt en stopper for den akutte volden, og forhindrer at den får gjenta seg i etterkant av første hendelse. For å oppnå dette i størst mulig grad har vi sett på ovennevnte faktorer og forsøkt å illustrere hvordan disse kan sees i sammenheng. Å stanse den umiddelbare mishandlingen eller volden er avgjørende og særdeles viktig. Dette både for de impliserte parter og for å kunne sette i verk tiltak som vil ha betydning på lang sikt. Politiet har således to særs viktige oppgaver. Innledningsvis å få stanset volden og forhindre at den får gjenta seg i nær fremtid. Derneft å identifisere og involvere andre faginstitusjoner eller etater som kan bidra til å forebygge problematikken på lang sikt, da politietats preventive mulighet på lang sikt er begrenset.

5.0 Litteraturliste

Aas, G. (2009). *Politiinngrep i familiekonflikter*. Oslo: Det juridiske fakultet, Universitet i Oslo.

Aas, G. (2013). *Politiets erfaringer med, og håndtering av, volden i nære og familiære relasjoner*. Oslo: Politihøgskolen. Upublisert.

Askeland, I. R, Strand, A og Iselin Sætre (u. å.): *Voldsutsatte kvinners erfaringer – et bidrag til arbeid med menn som utøver vold*. Etterforskning Kompendium B3 2013/2014.

Dalland, O. (2012): *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5.utg.). Oslo: Gyldendal akademisk

Finstad, L. (2000): *Politiblikket*. Oslo: Pax

Fredriksen, S. (2011): *Straffeprosessuelle tvangsmidler i et forebyggingsperspektiv*. Oslo: Politihøgskolen. Upublisert.

Heltne, U. & P. Ø. Steinsvåg (2011): *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Hydle, I. (1995): *Kan voldskriminalitet forebygges? Idébok for kommuner og politidistrikter*. Aurskog: Kommuneforlaget AS

Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget AS

Isdal, P. & Råkil, M. (u. å.): *Volden er mannens ansvar – behandling av mannlige voldsutøvere som tiltak mot kvinnemishandling*. Etterforskning Kompendium B3 2013/2014.

Justis- og beredskapsdepartementet (2013): *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet 2013-2016*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet

Justis- og beredskapsdepartementet (2013): *Et liv uten vold, handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet

Lagestad, P. (2012): *Kommunikasjon og konflikthåndtering. Publikumsrettet arbeid i et*

politifaglig perspektiv. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Lie, E. M (2011): *I Forkant: Kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Lieberman, A.F. & van Horn, P. (2008): *Psychotherapy with Infants and Young Children: Repairing the Effects of stress and Trauma on Early Attachment*. New York: Guilford Publications

Meld. St. 15 (2012-2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.

Meld. St. 24 (2012-2013). *Framtidens barnehage*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

NOU 2003:31 (2003). *Retten til et liv uten vold: menns vold mot kvinner i nære relasjoner: Utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 29. august 2001: Avgitt til Justis- og politidepartementet 4. desember 2003*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Nøttestad, J.A. & C, Lynum: *Pilotprosjekt for forebygging av vold. Prosjekt SARA:SV*. Hentet 16.05.14 fra

https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_1907.pdf

Ot.prp.nr. 22 (2008-2009): *Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004): *Om lov om straff (straffeloven)*. Oslo: Justis- og politidepartementet

Politiloven (1995) *Lov om politiet av 4.august 1995 nr. 53 med endringer, sist ved lov av 17.desember 2010 nr. 87 (i kraft 1.januar 2011)*. Oslo: Cappelen Damm AS

Politidirektoratet (2008): *Politiets arbeid med vold i nære relasjoner. En veiledning fra Politidirektoratet*. Oslo: Politidirektoratet

Politidirektoratet (2010): *Tendenser i kriminaliteten. Utfordringer i Norge i 2010-2012*. Oslo: Politidirektoratet

Riksadvokaten. (2008 nr. 3, Juni 23). *Riksadvokatens rundskriv, Familievold*. Oslo: Riksadvokaten

St. Meld. Nr. 22 (2000-2001). *Politireform 2000 Et tryggere samfunn*. Oslo: Justis og politidepartementet

St. meld. Nr. 42 (2004-2005). (2005). *Politiets rolle og oppgaver*. Oslo: Justis-og politidepartementet, Politilærekompendiet B1 2011/2012

Storberget, K., Bråten, B., Rømming, E., Skjørten, K. & Aas-Hansen, A. (2007): *Bjørnen sover. Om vold i familien*. Oslo: H. Aschehoug & Co(W. Nygaard)

Straffeloven (1902) *Almindelig borgerlig straffelov av 22.mai 1902 nr. 10 med endringer, sist ved lover av 31.mai 2013, nr. 25 (i kraft 1.juli 2013) og av 21. Juni 2013 nr. 85*. Oslo: Cappelen Damm AS

Øverlien, C. (2012): *Vold i hjemmet – barns strategier*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Vikås, M. & Ravndal, D. (2009): *15 spørsmål skal hjelpe politiet å hindre partnerdrap*. Hentet 16.04.14 fra

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/drept-av-sine-menn/15-spoersmaal-skal-hjelpe-politiet-aa-hindre-partnerdrap/a/574214/>

Justis- og beredskapsdepartementet (u. å): *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*. Hentet den 06.03.14 fra

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-15-20122013/3.html?id=716473>

Grimsæth, G. (u. å.): *Vold i nære relasjoner og SARA* hentet 19.04.14 fra

<http://www.politilederen.no/fagligforpolitiledere/politifag/699-vod-i-naere-relsasjoner-og-sara>

Justis- og beredskapsdepartementet. (u. å.): *Om lov om endringer I straffeloven 20.mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – sluttføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)*

Hentet 26.04.14 fra

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/otprp/2008-2009/otprp-nr-22-2008-2009-/6/11.html?id=540465>

Norges Høyesterett. (u. å.): *Familievold (HR-2010-01426-A)*. Hentet 26.04.14 fra

<http://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Avgjorelser/Avgjorelser-2010/Familievold/>